

Palkansaajien ajankohtaiset EU- hankkeet

Helmikuu 2018

Sosiaalisen Euroopan kehittämiseltä odotetaan tuloksia

Sosiaalisen Euroopan rakentaminen pääsi hyvään vauhtiin vuonna 2017. Komission huhtikuinen sosiaalipaketti oli merkittävä signaali siitä, että massatyöttömyyden ja työmarkkinoiden kurjistumisen vuosien jälkeen työntekijöiden aseman parantaminen on jälleen aidosti otettu EU:n agendalle. Sosiaalipakettiin sisältynyt, perhevapaita koskeva lakialoite on kunnianhimoinen jopa pohjoismaisesta näkökulmasta.

Marraskuussa 2017 myös neuvosto ja parlamentti sitoutuivat paketin keskeiseen osaan, sosiaalisten oikeuksien pilariin ja sen tavoitteeseen parantaa kansalaisten ja työntekijöiden sosiaalisia oikeuksia. On kuitenkin varmistettava, että komission hyvien aloitteiden ja EU-instituutioiden poliittisten julistusten tuloksena todella saadaan uusia, työntekijöiden asemaa parantavia lakeja EU:n valmisteluputkesta ulos.

Komission joulukuussa 2017 esittelemä lakialoite työolojen avoimuuden ja ennakoitavuuden parantamiseksi ei lopulta sisältänytkaan merkittäviä uusia vähimmäisoikeuksia, kuten rajoituksia nollatuntisopimusten käytölle. Maaliskuussa 2018 luvassa olevissa Junckerin komission viimeisissä sosiaaliesityksissä koskien työmarkkinaviraston perustamista ja epätyypillisten työntekijöiden sosiaaliturvan parantamista kunnianhimon tason odotetaan niin ikään olevan alhainen. Kuluvana vuonna on siis varaa parantaa näitä esityksiä parlamentin ja neuvoston käsittelyssä.

Jäsenmaiden hallitusten tuen saaminen lakihankkeille voi osoittautua haasteelliseksi. Komission kunnianhimon laskussa saattaakin olla kyse siitä, että tavoitteet on asetettu poliittisesti realistiselle tasolle. Valopilkkuja jäsenmaiden hallitusten keskuudessa on ollut Ranskan uusi hallinto. Maan presidentti Emmanuel Macron käytti vuonna 2017 paljon poliittista pääomaa lähetettyjen työntekijöiden direktiivin uudistamiseksi ja sai kuin saikin neuvoston kannan käännettyä oikeille linjoille.

Poliittista johtajuutta ja tahtoa tarvitaan jatkossa muiltakin jäsenmailta, myös Suomelta, jotta Euroopan työntekijät saadaan nykyistä paremmin sekä hyötymään talouskasvusta että suojattua kriisien aikaiselta turvattomuuden lisääntymiseltä. Vain siten voidaan kestävästi kitkeä populismia Euroopassa. Ennen vuoden 2019 EU-vaaleja voidaan vielä saada paljon aikaan.

Aleksi Kuusisto
FinUnionsin johtaja

Sisältö

Sosiaalisen Euroopan kehittämiseltä odotetaan tuloksia	2
Sisältö.....	3
Globaalisti vahva 2020-luvun EU	4
EU:n uudistaminen	4
EMUn uudistaminen.....	5
EU:n budjetin uudistaminen.....	6
Parempi ja turvallisempi työelämä kaikille	7
Tavoitteena avoimet ja ennakoitavat työolot	7
Perhevapaaudistus	8
Sosiaaliturvaa kaikille työntekijöille	9
Työntekijöiden suojeleminen syöpää aiheuttavilta aineilta.....	9
Oikeudenmukaiset eurooppalaiset työmarkkinat	10
Eurooppalainen työmarkkinavirasto ja sosiaaliturvanumero	10
Liikkuvien työntekijöiden sosiaaliturva selkeämmäksi.....	11
Lähetettyjen työntekijöiden aseman parantaminen.....	12
Avoimet, säännellyt ja vastavuoroiset kauppasuhteet	13
Vapaakauppaa työntekijöiden oikeuksia kunnioittaen	13
Kohti vastavuoroisia taloussuhteita Kiinan kanssa.....	14

Globaalisti vahva 2020-luvun EU

EU:n uudistaminen

Brexit ja EU-kriittisten populististen liikkeiden nousu ovat paradoksaalisesti vahvistaneet pyrkimyksiä tiivistää unionia. Vuoden 2018 aikana Ranskan ja Saksan odotetaan ottavan johtajuuden EU:n roolin vahvistamiseksi usealla eri politiikan osa-alueella. Suomen palkansaajajärjestöt kannattavat eurooppalaisen yhteistyön tiivistämistä vastauksena kansainvälisiin haasteisiin, joihin Suomi on liian heikko vastaamaan yksin. Eurooppalaisia ratkaisuja, kuten esimerkiksi kunnianhimoisia uusia EU-työlakeja, tarvitaan myös rajoittamaan jäsenmaiden välistä epätervettä kilpailua.

Saksan uudessa hallitusohjelmassa, jota ei vielä tämän paperin julkaisemisen hetkellä ollut lopullisesti hyväksytty, korostetaan tarvetta vahvistaa EU:a ja ottaa johtajuus EU:n kehittämisestä yhdessä Emmanuel Macronin johtaman Ranskan kanssa. Hallitusohjelma onkin hyvin lähellä Macronin syyskuussa 2017 esittelemiä EU-näkemyksiä. Saksa ja Ranska ovat luvanneet esitellä yhteisiä konkreettisia tavoitteitaan muille jäsenmaille kesäkuun 2018 Eurooppa-neuvostoon mennessä.

Saksa ja Ranska haluavat korvata kansallista päätöksentekoa eurooppalaisella mm. ulko- ja turvallisuuspolitiikassa, tutkimus- ja innovaatiopolitiikassa, työ- ja sosiaalipolitiikassa, finanssipolitiikassa ja veropolitiikassa. Tarvittaessa maat ovat ilmoittaneet olevansa valmiita etenemään ilman muita EU-maita, kunhan saadaan aikaiseksi kunnianhimoisia eurooppalaisia ratkaisuja. Unionin odotetaankin jakautuvat entistä selvemmin ytimeen tai ytimiin sekä ulkokehään.

Toisaalta on mahdollista, että jäsenmaat eivät löydä yhteisymmärrystä integraation vahvistamiseksi. On varauduttava myös päinvastaiseen kehitykseen, jossa unionin yhtenäisyys joutuu koetukselle uusien Brexitin kaltaisten shokkien vuoksi – ja pyrittävä ennaltaehkäisemään tällaista kehitystä aktiivisesti.

Suomen palkansaajajärjestöt tukevat Euroopan integraation jatkamista. EU on Suomelle sekä keskeinen arvoyhteisö että väline vaikuttaa maailmanpolitiikkaan ja turvata pienen kansantaloutemme menestymismahdollisuudet kansainvälisessä taloudessa. Suomen on oltava mukana tiivistyvän unionin rakentamisessa ja toimittava erityisesti sosiaalisen ulottuvuuden vahvistamiseksi. Eurooppalaista

yhteistyötä on myös tiivistettävä muun muassa finanssipolitiikassa, veropolitiikassa ja tutkimus- ja innovaatiopolitiikassa.

Seuraavan EU-parlamentin ja komission on sitouduttava Euroopan sosiaalisten oikeuksien pilarin kunnianhimoiseen toimeenpanoon. EU:n yhtenäisyydestä on huolehdittava. Mutta jos kunnianhimoisen eteneminen sosiaalisessa ulottuvuudessa tai muilla keskeisillä osa-alueilla on mahdollista vain pienempien maaryhmien puitteissa, on harkittava EU:n monitahtista kehittämistä. Myös EU:n päätöksentekokykyä on vahvistettava siirtymällä neuvostossa ns. määräenemmistöpäätöksentekoon nykyistä useammalla osa-alueella.

Monitahtinen eteneminen ja määräenemmistöpäätöksenteko voisivat muun muassa mahdollistaa Suomen palkansaajajärjestöjen kannattaman yhteisöveropohjan harmonisoinnin ja vähimmäistason asettamisen yhteisöverokannalle. Näin voitaisiin tehokkaasti puuttua kansainväliseen verokilpailuun, joka on ollut vahingollista hyvinvointivaltioiden rahoitukselle.

Myös tiettyjen sosiaalisen Euroopan hankkeiden toteuttaminen voisi olla mahdollista pienemmän ydinmaajoukon kesken. Tällainen voisi olla esimerkiksi Ranskan ja Saksan uusien hallintojen tukeman eurooppalaisen vähimmäistulojärjestelmän rakentaminen.

EMUn uudistaminen

Talous- ja rahaliiton kehittäminen on toistaiseksi keskeisiltä osin kaatunut Pohjois- ja Etelä-Euroopan euromaiden välisiin näkemyseroihin. Pohjoisen ryhmän johtomaa Saksa on kuitenkin siirtymässä hallitussopimuksellaan – jota tosin ei vielä helmikuun 2018 lopussa ole lopullisesti hyväksytty – lähemmäs Ranskan ja muiden eteläisten euromaiden tavoitteita. Suomi olisi siten jäämässä pieneen vähemmistöön vastustamaan euroalueen yhteisen finanssipolitiikan kehittämistä. Saksa ja muut suuret euromaat olisivat valmiita luomaan euroalueelle yhteisiä varoja, joiden avulla voitaisiin hallita tulevia talouskriisejä ja estää työttömyyden kasvua laskusuhdanteissa. Juuri tätä on toivottu myös Suomen palkansaajajärjestöjen piiristä.

Jäsenmaiden tavoitteena on sopia EMU-uudistuksista kesäkuun 2018 Eurooppa-neuvostossa. Saksa ja Ranska aikovat julkistaa yhteiset tavoitteensa tätä ennen. Keskeinen tavoite jäsenmaiden välisissä neuvotteluissa on pankkiunionin viimeistely. Neuvotteluissa tulisi olla tavoitteena myös sopia sekä euroalueen yhteisen talletussuojarahaston perustamisesta että keinoista pankkien riskien vähentämiseksi. Jo perustetulle yhteiselle pankkikriisien ratkaisurahastolle tulisi taata mahdollisuus

saada vaikeissa kriiseissä pääomia Euroopan vakausmekanismi EVM:stä. Tätä ehdottaa myös komissio.

Saksan tukeman komission ehdotuksen mukaisesti EVM oltaisiin tuomassa EU-instituutioiden alaisuuteen. Suomen kaltaisen pienen jäsenmaan kannalta on erityisen hyvä, että päätöksenteon painopistettä siirrettäisiin täten hallitusten väliseltä tasolta komissiolle ja parlamentille, joiden tehtävä on kansallisten etujen sijaan valvoa alueen kokonaisuutta. Myös hallitusten välinen finanssipoliittinen sopimus pitäisi jäsenmaiden tekemän sopimuksen mukaisesti tuoda osaksi EU-lainsäädäntöä. Samalla on yksinkertaistettava jäsenmaita ohjaavia finanssipoliittisia sääntöjä sekä varmistettava, että unionin talouspoliittinen ohjaus tukee hyvinvointiin ja sosiaalisiin oikeuksiin liittyviä päämääriä.

EMUa on uudistettava siten, että jäsenmaiden vastuuta omasta talouspolitiikastaan ja omasta velastaan kasvatetaan samalla kun vahvistetaan euroalueen yhteistä toimintakykyä. Palkansaajajärjestöt kannattavat Saksan hallitussopimuksessa esitetyn euroalueen yhteisen investointibudjetin käyttöönottoa makrotaloudellista vakautusta varten. Näin euroalueen yhteisillä varoilla voitaisiin ylläpitää alueen kokonaisuuskysyntää ja työllisyyttä ja estää tarvetta kasvun kannalta vahingollisiin julkisen sektorin leikkauksiin tulevissa euroalueen kriiseissä.

EU:n budjetin uudistaminen

EU:n vuoden 2020 jälkeistä aikaa koskevat budjettikehysneuvottelut ovat käynnistymässä, ja tavoitteena on saada ne päätökseen viimeistään Suomen EU-puheenjohtajuuskaudella syksyllä 2019. Suomen palkansaajajärjestöt kannattavat EU:n roolin vahvistamista eri osa-alueilla kuten esimerkiksi EU-maiden välisten hyvinvointierojen kaventamisessa. Tämä taas ei ole mahdollista, ellei unionilla ole käytössä riittäviä varoja yhteisten politiikkaratkaisujen toteuttamiseen. Siksi on turvattava EU:n riittävä budjetti Iso-Britannian eron aiheuttamasta tulojen menetyksestä huolimatta. On tarkasteltava mahdollisuuksia EU:n omien, jäsenmaista riippumattomien tulonlähteiden kasvattamiseen. Näin korotukset jäsenmaiden maksuosuuksiin voitaisiin pitää mahdollisimman pieninä.

Komission laskelmien mukaan Britannian EU-erosta aiheutuu unionille 12–15 miljardin tulomenetykset. Arviolta lähes yhtä suuret menojen lisäybspaineet aiheutuvat viime vuosina sovitusta EU:n uusista tehtävistä rajavalvonnassa, tutkimuksessa, puolustuksessa, ja pakolaispolitiikassa. Komissio julkistaa lopullisen budjettikehys ehdotuksensa toukokuussa 2018. Se on kuitenkin jo alustavasti esittänyt, että tavoitteena tulisi olla budjetti, joka on kooltaan vähintään 1,1 % EU:n BKT:stä. Tähän tulisi komission mukaan pyrkiä tekemällä leikkauksia kaikkiin

nykyisiin ohjelmiin paitsi tutkimusohjelma horisonttiin ja Erasmus+ opiskelijavaihto-ohjelmaan. Samalla sekä EU:n omia varoja että jäsenmaiden maksuosuuksia olisi komission mukaan kasvatettava.

Komission alustavat esitykset ovat pääosin kannatettavia. Leikkausten ulottaminen myös Euroopan sosiaalirahastoon ei kuitenkaan olisi viisasta, sillä tarpeet tasata jäsenmaiden sosiaalisia eroja EU:n budjetin kautta ovat päinvastoin kasvaneet viime vuosina. Länsieurooppalaiset jäsenmaat, jotka ovat kehittyneitä hyvinvointivaltioita ja joissa työehtosopimusjärjestelmät tuovat turvaa työntekijöille, ovat monissa kysymyksissä erkaantuneet poliittisesti Itä-Euroopan maista, joissa turvarakenteet ovat vähemmän kehittyneitä. Puolan ja Unkarin hallitusten EU:n perusarvojen vastaiset toimenpiteet ovat erityisen suuri haaste EU:n yhtenäisyydelle.

Populismin ja ääriliikkeiden kannatusten kasvu Itä-Euroopassa on pitkälti perua kansalaisten kokemasta turvattomuudesta ja siitä, että kehitys kohti läntistä elintasoja on monilla väestöryhmillä ollut erittäin hidasta. EU:n tulisi nykytilanteessa käyttää unionin varoja Itä-Euroopan jäsenmaiden hyvinvointivaltioiden ja työehtosopimusjärjestelmien vahvistamiseen. EU:n varojen saamisen vastineeksi itäisiltä jäsenmailta olisi vaadittava sitoutumista EU:n perusarvoihin ja Euroopan sosiaalisten oikeuksien pilarin kunnianhimoiseen toimeenpanoon.

Parempi ja turvallisempi työelämä kaikille

Tavoitteena avoimet ja ennakoitavat työolot

Komissio antoi joulukuussa 2017 lakiesityksen, joka vahvistaisi työntekijöiden oikeuksia saada kirjallisesti tietoa työsuhteensa ehdoista ja toisi työntekijöille myös kokonaan uusia vähimmäisoikeuksia. Tavoitteena on parantaa epätyypillisissä työsuhteissa työskentelevien asemaa ja tuoda lainsäädännön piiriin jopa muutama miljoona uutta työntekijää. Komission esitys on palkansaajajärjestöjen mielestä tervetullut ja oikeansuuntainen, mutta riittämätön. Sen jatkokäsittelyssä on vahvistettava kaikkein turvattomimpien ja suurimpien joustovaatimusten kohteena olevien työntekijäryhmien, kuten nollatuntisopimuksilla työskentelevien, oikeuksia.

Komission esittelemällä avoimia ja ennakoitavia työoloja koskevalla direktiiviesityksellä korvattaisiin nykyinen työsuhteen kirjallisia ehtoja koskeva direktiivi (*Written Statement Directive*). Laki olisi työntekijöiden näkökulmasta parannus nykytilaan verrattuna. Työntekijöille olisi kerrottava kirjallisesti jo viimeistään ensimmäisen työpäivän aikana paitsi palkoista ja työajoista, myös mm. irtisanomisajasta, oikeuksista sosiaaliturvaan ja koeajan pituudesta. Tiedot olisi jatkossa annettava entistä useammille työntekijäryhmille, myös vuokratyöntekijöille.

Koeaika ei saisi enää olla pidempi kuin kuusi kuukautta, eli Suomessa vuoden 2017 alusta saakka voimassa olleesta enimmäisajasta tulisi eurooppalainen standardi. Työntekijöille, joiden työajat eivät ole ennalta sovitut, olisi kerrottava tulevista työajoista kohtuullisella varoajalla. Niin sanotun kilpailevan toiminnan kieltojen käyttöä rajoitettaisiin, mikä helpottaisi useamman työn tekemistä samanaikaisesti.

Jatkokäsittelyssä lakiin tulee lisätä muitakin työntekijöiden vähimmäisoikeuksia, joiden vahvistamiseen EU-instituutiot sitoutuivat loppuvuodesta 2017 hyväksymällä Euroopan sosiaalisten oikeuksien pilarin. Lakiin tulisi kirjata, että nollatuntisopimuksissa työskenteleville, joiden työtuntien määrä on jo vakiintunut tietylle tasolle, olisi taattava tietty työtuntien vähimmäismäärä.

Perhevapaaudistus

Komissio on esittänyt, että kaikissa jäsenmaissa olisi annettava vähintään 10 päivää isyysvapaata samalla kun vanhempainvapaasta kiintiöitäisiin neljä kuukautta sekä isälle että äidille. Tavoitteet ovat Suomen palkansaajajärjestöjen mielestä oikean suuntaisia, sillä uudistukset vahvistaisivat isien roolia lastenhoidossa ja helpottaisivat äitien työssäkäyntiä. Uudistusten kustannusten jakoa on vielä selvitettävä.

Naisten työllisyysasteen nostaminen sekä sukupuolten tasa-arvon ja isien hoivavastuun lisääminen edellyttävät, että osa perhevapaista korvamerkitään isille. Myös työntekijöiden mahdollisuus käyttää vanhempainvapaita entistä joustavammin esimerkiksi jaksoittain olisi tärkeää. Komission lakiesitys tähtää juuri näihin tavoitteisiin. Se nostaisi isille kiintiöidyn vanhempainvapaan pituutta myös Suomessa. Sen sijaan varsinaisen isyysvapaan osalta Suomessa on jo käytössä pidempi vapaa kuin mitä komissio esittää.

Komissio esittää myös viiden päivän vuosittaista korvattua vapaata sairaan omaisen hoitamista varten. Suomessa korvattuja vapaita on nykyisin vain sairaan lapsen hoitamista varten. Ehdotus edellyttää vielä jatkoselvityksiä.

Ehdotuksen mukaan nämä vapaat olisi korvattava vähintään sairauspäivärahan tasoisina. Myös mahdollisten lisäkustannusten jakoa Suomessa on vielä selvitettävä.

Sosiaaliturvaa kaikille työntekijöille

Komission ehdotus epätyypillisissä työsuhteissa työskentelevien ja itsensätyöllistäjien sosiaaliturvan parantamiseksi on odotettavissa maaliskuussa 2018. Ehdotus on yksi nykyisen komission viimeisistä sosiaalipilariin liittyvistä hankkeista. Suomen palkansaajajärjestöille on tärkeää, että kaikkien työntekijäryhmien sosiaaliturvan riittävydestä pidetään huolta. Komissiolta aloite on todennäköisesti luonteeltaan suositus, joten vastuu tarvittavista lainsäädäntöuudistuksista jäisi jäsenmaille.

Komissio on alustavissa suunnitelmissaan nostanut esille erityisesti sosiaaliturvan riittävän kattavuuden ja tason, sosiaaliturvan siirrettävyyden ja järjestelmän avoimuuden. Sosiaaliturvan taso epätyypillisissä työsuhteissa on useimmiten selvästi alhaisempi kuin kokoaikaisissa, toistaiseksi voimassa olevissa työsuhteissa. Sosiaaliturvan siirrettävyys tarkoittaa sosiaaliturvaan liittyvien oikeuksien säilymistä esimerkiksi silloin kun työntekijän työsuhteen muoto muuttuu.

Komission arvion mukaan 39 % EU:n työllisistä on epätyypillisissä työsuhteissa tai itsensätyöllistäjiä. Heistä arviolta noin puolella on ongelmia sosiaaliturvan tai työttömyyskorvausten piiriin pääsemisessä. Nuoret ja naiset ovat tässä ryhmässä yliedustettuna, ja myös vastentahtoinen osa-aikatyöskentely on lisääntynyt.

Työntekijöiden suojeleminen syöpää aiheuttavilta aineilta

Syöpä on EU:ssa yleisin työperäisten kuolemantapausten aiheuttaja ja tämän vuoksi selvästi suurin työntekijöiden terveysriski. Komissio on esittänyt karsinogeeni- ja mutageenidirektiiviin useita uusia tai tarkistettuja raja-arvoja syöpää aiheuttaville kemikaaleille. Nämä velvoittaisivat jäsenmaat suojelemaan työntekijöitä näiltä kemikaaleilta nykyistä tehokkaammin. Aloite on erittäin tervetullut, ja on tärkeää turvata lakiuudistusten toteutuminen. Vuodelle 2018 komissio on luvannut vielä yhden erän raja-arvoja. Suomen palkansaajajärjestöt toivovat tähän kolmanteen pakettiin rajoitusta mm. työntekijöiden altistumiselle diesel-päästöille.

Karsinogeeni- ja mutageenidirektiivin raja-arvoilla määritellään syöpää aiheuttavan kemiallisen aineen sallittu enimmäispitoisuus työpaikan hengitysilmassa. Komissio on luvannut yhteensä kolme listaa uusia tai päivitettyjä raja-arvoja. Ensimmäiset kaksi niistä annettiin 2016 ja 2017, ja kolmas on määrä antaa keväällä 2018. Kahden

ensimmäisen paketin käsittely on edennyt hyvin, mutta niihin ollaan sisällyttämässä vähemmän uusia aineita ja raja-arvoja kuin mikä olisi ollut toivottavaa.

Komissio on uudistamassa myös kuusi muuta työsuojeludirektiiviä. On tärkeää, että osin vanhentuneet direktiivit saadaan vastaamaan tämän hetken työelämää. Uudistustarve alkaa joissain tapauksissa työpaikan käsitteestä. Esimerkiksi työssä, jota tehdään liikennevälineissä, kulkuneuvo/ohjaamo tulisi hyväksyä työpaikaksi, jolle on taattava tietyt minimiolosuhteet. Myös vahvasti lisääntynyt psykososiaalinen kuormitus ja väkivallan uhka on huomioitava uudistuksissa.

Oikeudenmukaiset eurooppalaiset työmarkkinat

Eurooppalainen työmarkkinavirasto ja sosiaaliturvanumero

Komission on määrä antaa maaliskuussa 2018 lakiesitys uuden EU-työmarkkinaviraston perustamiseksi. Virasto valvoisi työvoiman liikkumista koskevien sääntöjen noudattamista. Samalla komissio aikoo tehdä esityksen eurooppalaisen sosiaaliturvanumeron käyttöönottamiseksi. Numeron on tarkoitus helpottaa uuden viraston valvontatehtäviä. Palkansaajajärjestöt pitävät aloitteita erittäin tärkeinä, jotta Suomeenkin tulevien työntekijöiden työehdot saadaan nykyistä paremmin vastaamaan työehtosopimusten ja työlakien määräyksiä.

Komission puheenjohtaja Jean-Claude Juncker esitteli aloitteet työmarkkinavirastosta ja sosiaaliturvanumerosta unionin tilaa koskevassa puheessaan syksyllä 2017. Palkansaajajärjestöt ovat jo pitkään korostaneet tarvetta puuttua sisämarkkinoilla tapahtuvaan sosiaaliseen polkumyyntiin, eli maasta toiseen liikkuvaan työvoimaan liittyviin laki- ja sopimusrikkomuksiin.

Myös Suomessa on merkittäviä puutteita erityisesti Itä-Euroopan jäsenmaista tulevien työntekijöiden palkka- ja työehdoissa. Työsuojeluviranomaisten on vaikea valvoa näihin jäsenmaihiin rekisteröityjen yritysten toimintaa, koska yhteistyö maiden viranomaisten välillä on usein haasteellista ja joidenkin maiden viranomaisresurssit ja toimintatavat ovat puutteelliset.

EU-työmarkkinaviraston on ennen kaikkea helpotettava jäsenmaiden viranomaisten välistä yhteistyötä. Keskeistä on tiedonkulun tehostaminen. Kansallisille viranomaisille on asetettava selkeät, laajat ja sanktoidut tiedonluovuttamisveloitteet EU-virastolle. Eurooppalaisen viranomaisen on myös valvottava kansallisten viranomaisten toiminnan tehokkuutta ja voitava tarvittaessa edellyttää parannuksia niiden resursseihin ja toimintatapoihin.

Liikkuvien työntekijöiden sosiaaliturva selkeämmäksi

Komissio on esittänyt sosiaaliturvajärjestelmien yhteensovittamiseen (asetus 883/2004) muutoksia, joiden tarkoituksena on vahvistaa ja selkiyttää EU-maissa liikkuvan työvoiman oikeuksia sosiaaliturvaan. Suomen palkansaajajärjestöt tukevat tätä tavoitetta. Työntekijöiden liikkuvuus on keskeinen sisämarkkinoiden oikeus, ja sen helpottaminen on toivottavaa. Ehdotetut muutokset koskevat muun muassa työttömyysetuuksia, pitkäaikaishoidon etuuksia ja työmarkkinoiden ulkopuolella olevien henkilöiden kohtelua.

Hankkeessa on kyse sosiaaliturvajärjestelmien yhteensovittamisesta, ei niiden harmonisoinnista. Yhteensovittamisella tarkoitetaan sitä, että turvataan liikkuvien työntekijöiden oikeudet sosiaaliturvaan heidän asuessaan eri EU-maissa ja vaihtaessaan maata. Hankkeen ensimmäinen käsittely jatkuu Euroopan parlamentissa ja neuvostossa keväällä 2018.

Komission ehdotuksen mukaan työttömyysetuuksiin olisi tulossa useita muutoksia. Ensinnäkin rajatyöntekijät, eli sellaiset työntekijät, jotka asuvat eri maassa kuin missä työskentelevät, tulisivat työntekomaan työttömyysturvan piiriin 12 kuukauden työskentelyn jälkeen. Toiseksi muutoksia tulisi työttömyysetuuden laskentaan, kun henkilö vaihtaa työntekomaata: jäsenvaltiossa pitäisi täytyä vähintään kolmen kuukauden työskentely- tai vakuutuskausi, ennen kuin aikaisemmassa jäsenvaltiossa saadut tulot voitaisiin huomioida työttömyysetuuden laskennassa. Kolmanneksi tulisi muutos toisessa jäsenmaassa tapahtuvaan työnhakuun – lähtömaan työttömyysetuuksia voisi saada työnhakumaassa kuuden kuukauden ajan nykyisen kolmen kuukauden sijaan.

Ehdotuksessaan komissio myös vahvistaa EU-tuomioistuimen linjan siinä, että jäsenmailla on oikeus rajoittaa muiden jäsenmaiden kansalaisten oikeuksia sosiaaliturvaan silloin kun he ovat työmarkkinoiden ulkopuolella esimerkiksi työttömänä.

Suomessa on tällä hetkellä meneillään hallituksen kärkihanke asumisperusteisen sosiaaliturvan uudistamiseksi, myös palkansaajajärjestöjä on mukana valmistelussa.

EU:n sosiaaliturvan koordinaatiolainsäädäntö on huomioitava uudistuksessa. Hallitus antanee esityksensä vuoden 2018 aikana.

Lähetettyjen työntekijöiden aseman parantaminen

Lähetettyjen työntekijöiden aseman turvaaminen EU:ssa on yksi tärkeimmistä hankkeista reilujen sisämarkkinoiden edistämiseksi. Komissio on esittänyt lakimuutoksia, joiden tavoitteena on taata ulkomaisen yrityksen toiseen jäsenmaahan lähettämille työntekijöille sama palkka kuin paikallisille työntekijöille. Suomen palkansaajajärjestöt tukevat tätä komission tavoitetta. Korkean profiilin lakihanke on loppuvuodesta 2017 lähtien ollut viimeisessä vaiheessaan eli EU-instituutioiden välisissä kolmikantaneuvotteluissa.

Samapalkkaisuusperiaatteella suojattaisiin jäsenmaiden yrityksiä ja työntekijöitä muiden maiden sosiaaliselta polkumyynniltä kieltämällä kilpaileminen sopimuksia alhaisemmilla palkka- ja työehdoilla. Lähetettyjen työntekijöiden tilanne selkeytyi suomalaistyyppistä työehtosopimusten yleissitovuutta käyttävissä maissa vuonna 2015, kun EU-tuomioistuin katsoi, että Olkiluodon ydinvoimalatyömaalle Puolasta lähetetyille työntekijöille oli maksettava Suomen yleissitovan työehtosopimuksen mukainen palkka sekä työehtosopimuksessa sovitut lomarahat, päivärahat ja muut edut.

Monissa muissa maissa lähetetyille työntekijöille voidaan kuitenkin edelleen maksaa alempaa palkkaa kuin paikan päältä palkatuille työntekijöille. Suomen palkansaajajärjestöille on tärkeää, että lähetettyjen työntekijöiden asema paranee myös muissa EU-maissa.

Kolmikantaneuvotteluissa Euroopan parlamentin kanta on ollut palkansaajien kannalta edullisempi. Parlamentin tavoitteiden mukaan eteneminen toisi Suomeen lähetetyille työntekijöille parannuksia, sillä lähetetyille työntekijöille olisi maksettava työehtosopimuksen mukaisen palkan lisäksi myös matka-, majoitus- ja ruokailukulut koko lähettämisen ajalta. Myös parlamentin esittämä niin kutsuttu kaksoisoikeusperusta olisi tärkeää saada sisällytettyä direktiiviin. Sen mukaan sisämarkkinalainsäädännöksi tähän saakka määriteltyä direktiiviä kohdeltaisiin jatkossa myös direktiivinä työntekijöiden suojelemiseksi. Tämä ohjaisi tulevaa oikeuskäytäntöä aiempaa tasapainoisempaan suuntaan.

Avoimet, säännellyt ja vastavuoroiset kauppasuhteet

Vapaakauppaa työntekijöiden oikeuksia kunnioittaen

EU:lla on käynnissä lukuisia kahdenvälisiä vapaakauppaneuvotteluja, joiden avulla pyritään helpottamaan EU:n yritysten vientiä kolmansiin maihin. On hyvä, että EU ottaa johtajuutta maailmankaupan vapauttamisessa ja sääntöjen määrittämisessä, kun USA:n rooli kyseisellä saralla on heikentynyt Donald Trumpin valtaantulon myötä. EU:n tulisi kuitenkin ottaa mallia siitä, millä tavoin USA vapautti kauppaa Barack Obaman aikana: Tuolloin kaikkiin USA:n uusiin vapaakauppasopimuksiin sisällytettiin sanktioituja työntekijöiden oikeuksia koskevia määräyksiä. EU:n vaatimukset kauppakumppaneitaan kohtaan työelämäasioissa ovat selvästi heikommat. Niinpä uudet kauppasopimukset voivat lisätä epätervettä kilpailua työ- ja palkkaehdoilla, ellei EU muuta linjaansa.

USA:n presidentin Donald Trumpin ensimmäisiä päätöksiä oli vetää USA pois Tyynenmeren alueen TPP-sopimuksesta, jonka neuvottelut oli jo saatu päätökseen presidentti Barack Obaman aikana. EU reagoi tähän kiihdyttämällä tahtia omissa vapaakauppaneuvotteluissaan, joita se on käynyt myös usean TPP-maan kanssa.

USA:n kauppapolitiikka Obaman aikana oli palkansaajien näkökulmasta urauurtavaa. USA sai mm. TPP-sopimuksessa kommunistisen puolueen johtaman Vietnamin sitoutumaan kunniainhimoiseen listaan työelämäuudistuksia, jotka maan olisi toteutettava, jos se haluaisi pitää kauppaeututensa voimassa. Muun muassa työntekijöiden vapaa järjestäytyminen olisi ensimmäistä kertaa pitänyt sallia maassa.

Myös EU on vaatinut kauppasopimuksissaan työntekijöiden perusoikeuksien noudattamista, mutta toisin kuin sopimusten "varsinaisten" määräysten tapauksessa, työelämä määräysten rikkomisesta ei EU:n sopimuksissa voi seurata kauppaetuksien menettämistä eikä mitakaan taloudellisia seuraamuksia. Vietnamin kaltaiset perusoikeuksia rikkovat maat voivatkin näin ollen toimia ikään kuin kyseessä olisivat suositukset.

Osin ammattiyhdistysliikkeen painostuksesta johtuen komissio on selvittänyt eri keinoja sekä työelämä- että ympäristösäännösten toimeenpanon vahvistamiseksi EU:n tulevilla kauppasopimuksissa. Keskeinen testi linjanmuutoksesta on EU–Meksiko-vapaakauppasopimus, jonka neuvottelut ovat kesken. Työelämän standardeissa on Meksikossa systemaattisia ja merkittäviä puutteita.

EU:n ja Vietnamin välillä neuvoteltua sopimusta ei vielä ole ratifioitu Euroopan parlamentissa. Sopimusta ei tule hyväksyä ennen kuin Vietnam on toteuttanut lupaamiaan työelämäuudistuksia.

Kohti vastavuoroisia taloussuhteita Kiinan kanssa

Epäterveen kilpailun jatkuminen ja syveneminen Kiinan kanssa on strateginen uhka EU:n pitkän aikavälin taloudelliselle menestykselle ja työllisyyskehitykselle. USA:n hallinto on nostanut vahvasti agendalle Kiinan taloussuhteidensa tekemisen nykyistä vastavuoroisemmiksi. EU ja Japani ovat sitoutuneet tekemään yhteistyötä USA:n kanssa, jotta Kiina saadaan luopumaan kauppaa vääristävistä keinoista. On tärkeää, että EU yhdessä keskeisten strategisten kumppaniensa kanssa kannustaa Kiinaa avaamaan talouttaan ja noudattamaan yhteisiä pelisääntöjä myös työelämän perusoikeuksien osalta.

Kiina saa epäturvettua kilpailuhyötyä monista eri käytänteistään. Maa antaa massiivisia tukia omille valtionyhtiöilleen ja sallii niiden rikkoa muiden maiden yritysten aineettomia oikeuksia. Työntekijöiden vapaata järjestäytymistä ja palkoista neuvottelemista ei sallita, mikä pitää yksikkötyövoimakustannukset alhaisina. EU on Kiinalle hyvin avoin investointikohde, mutta eurooppalaisen yritysten on hyvin vaikea investoida Kiinan kasvaville markkinoille. Markkinoillepääsyn ehtona eurooppalaisten yritysten on usein luovutettava teknologioitaan kiinalaistoimijoille.

Valtionyhtiöt ovat Kiinalle keskeisiä välineitä sen tavoitellessa geostrategista johtoasemaa maailmassa. Kiinan yhä aggressiivisempi pyrkimys dominoida maailmanmarkkinoita on ilmennyt mm. uudessa Made in China 2025 -strategiassa ja Kiinan kommunistisen puolueen vuoden 2017 puoluekokouksen linjauksissa.

USA:n hallinto on käynnistänyt useita Kiinan taloushallintoa koskevia tutkimuksia, joiden päätteeksi siltä odotetaan uusia Kiinan vastaisia toimenpiteitä. USA, EU ja Japani ovat sopineet pyrkivänsä yhdessä puuttumaan Kiinan epäterveisiin käytänteisiin. Tästä tavoitteesta on pidettävä kiinni. Vahva koordinaatio on edellytys sille, että tavoitteessa onnistutaan ja että voidaan välttää mahdollisten USA:n yksipuolisten toimenpiteiden negatiiviset vaikutukset EU:n yrityksille. EU:n on myös pyrittävä sitouttamaan USA:n uusi hallinto monenkeskiseen kauppajärjestelmään.

Suomella on erityisen paljon vientiä ja investointeja Kiinaan. Siksi on tarkoituksenmukaista ylläpitää varovaisuutta kahdenvälisissä suhteissa. Suomen on kuitenkin selvästi nykyistä vahvemmin tuettava suurten jäsenmaiden pyrkimyksiä

tehdä Kiinan taloussuhteista entistä vastavuoroisemmat, sillä tämä on myös Suomen pitkän aikavälin intressien kannalta keskeinen tavoite. Huomionarvoista on, että Kiina pyrkii Made in China 2025 -strategiassaan johtasemaan myös Suomelle tärkeässä laivanrakennusteollisuudessa.

FinUnions

SAK
STTK
YTN

FinUnions edustaa 1,7 miljoonaa suomalaista työntekijää Euroopan unionissa. Sen jäsenjärjestöt ovat SAK, STTK ja YTN.

FinUnions
Boulevard du Roi Albert II, 5
1210 Bryssel

www.finunions.org
[@FinUnions](https://twitter.com/FinUnions)